

Sygn. akt: III AUa 529/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Mirosław Godlewski

Sędziowie: SSA Jacek Zajączkowski

SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Protokolant: st.sekr.sądowy Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu w dniu 11 lutego 2015 r. w Łodzi

sprawy **A. A. i J. O.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziałowi w Ł.**

o ustalenie podlegania ubezpieczeniu,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 25 lutego 2014 r., sygn. akt: VIII U 6271/13;

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 529/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 17 października 2013r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. stwierdził, że A. A., jako pracownik u płatnika składek J. O., nie podlega od 1 czerwca 2013r. ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu. W uzasadnieniu organ rentowy powołał się na pozorną umowę o pracę, mającą na celu tylko uzyskanie pracowniczego tytułu ubezpieczeń społecznych oraz skorzystanie ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego w związku z ciężką, a nie rzeczywistą świadczeniem pracy.

W odwołaniach od tej decyzji zarówno A. A., jak i płatnik składek J. O. wniosły o zmianę decyzji, zarzucając organowi rentowemu niedokładne wyjaśnienie stanu faktycznego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych domagał się oddalenia odwołania.

Wyrokiem z 25 lutego 2014r. Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że A. A. jako pracownik płatnika składek J. O. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od dnia 1 czerwca 2013r.

Sąd Okręgowy ustalił, że J. O. prowadzi od 2000r. zakład (...). Firma świadczy usługi fotograficzne i filmowe. W czerwcu 2013r. właścicielka podjęła decyzję o zatrudnieniu A. A.. Płatnik postanowiła promować firmę w internecie i tym samym zwiększyć swoje obroty. A. A. była odpowiednim kandydatem do pracy ponieważ znała języki obce i

tym samym mogła pomóc właścicielce w przełamaniu bariery językowej. Ponadto zatrudnienie pracownika pomagało w normalnym funkcjonowaniu studia. W czasie gdy właścicielka zakładu realizowała filmy poza siedzibą studia, ubezpieczona zajmowała się podstawową obsługą klienta, wykonywała zdjęcia. Zatrudnienie pracownika pozwalało więc na lepsze funkcjonowanie zakładu i zwiększenie obrotów. W dniu 1 czerwca 2013r. płatnik składek (...) J. O. zawarta została umowa o pracę na czas nieokreślony z A. A., córką właścicielki firmy. Zgodnie z umową A. A. została zatrudniona na stanowisku asystenta fotografa. Wynagrodzenie określono na kwotę 2.300 zł. Ubezpieczona złożyła zaświadczenie lekarskie, z którego wynika brak przeciwwskazań do podjęcia pracy na stanowisku asystenta fotografa.

A. A. urodziła się (...), ma wykształcenie wyższe, ukończyła filologię angielską, filologię germańską oraz pedagogikę wczesnoszkolną. W okresie bezpośrednio poprzedzającym zawarcie przedmiotowej umowy pracę była zarejestrowana w urzędzie pracy jako bezrobotna. W dniu 25 czerwca 2013r. ubezpieczona dowiedziała się, że jest w ciąży, z uwagi na ciążę zagrożoną od dnia 2 lipca 2013r. przebywała na zwolnieniu lekarskim.

W dniu 21 czerwca 2013r. A. A., działając z upoważnienia płatnika, zawarła umowę o świadczenie usług na rzecz (...) A. S.. Fakt wykonywania powierzonych obowiązków potwierdził świadek K. C., który wykonywał w zakładzie (...) zdjęcia. Ewidencja sprzedaży za miesiąc maj oraz czerwiec 2013r. wskazuje, że w czerwcu nastąpiło zwiększenie obrotów firmy w stosunku do miesiąca maja.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołania zasługują na uwzględnienie. W ocenie Sądu, z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika w sposób niewątpliwy, że A. A. od dnia 1 czerwca 2013r. podjęła i faktycznie wykonywała swoje obowiązki pracownicze jako asystent fotografa i do czasu powstania niezdolności do pracy pracodawca świadczenie to przyjmował. Zatrudnienie A. A. było podyktowane rzeczywistą potrzebą pracodawcy. Sam fakt zatrudnienia członka rodziny nie może prowadzić do stwierdzenia, że zawarta umowa była fikcyjna. Kodeks pracy nie zawiera zakazu zatrudniania członków rodziny. W postępowaniu sądowym wykazane zostało, że A. A. wykonywała swą pracę, tym samym należy uznać, że A. A. i J. O. łączył stosunek pracy odpowiadający treści art. 22 § 1 k.p., a zatem zawarta pomiędzy nimi umowa o pracę nie była umową pozorną i nieważną w świetle art. 83 k.c. w zw. z art. 300 k.p. A. A. od dnia 1 czerwca 2013r. spełniła warunki do objęcia jej obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym pracowników w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, w tym okresie była bowiem osobą pozostającą w stosunku pracy - art. 8 ust. 1 tej ustawy. Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy zmienił decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

W apelacji wywiezionej przez organ rentowy przeciwko wyrokowi przeciwko w całości, sformułowano zarzuty:

- naruszenia art. 58 k.c. przez nieprzyjęcie pozorności umowy o pracę zawartej przez strony, gdy celem umowy nie było świadczenie i przyjmowanie pracy na czas nieokreślony, lecz jedyną przyczyną zawarcia umowy było uzyskanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego;

- naruszenia art. 233 k.p.c. przez przyjęcie zatrudnienia pracownika, gdy na jego wynagrodzenie nie wystarczały przychody firmy, pracownik nie miał doświadczenia w zawodzie, mimo że taki wymóg był zawarty w ogłoszeniu o poszukiwaniu pracownika i mimo braku dowodów na wykonywanie pracy, gdyż zeznania świadka nie dowodzą w jakim charakterze A. A. wykonywała czynności w zakładzie (...).

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie odwołania ewentualnie przez obniżenie wynagrodzenia (...) do wynagrodzenia minimalnego.

W uzasadnieniu apelujący podniósł, że J. O., zamieszczając - po przejściu na zwolnienie lekarskie A. A. - ogłoszenie o poszukiwaniu pracownika do zakładu fotograficznego na stanowisku asystenta fotografa zawarła wymóg posiadania doświadczenia na podobnym stanowisku. W przypadku córki dokonała zatrudnienia, mimo braku doświadczenia praktycznego czy wykształcenia w tym kierunku. Wynagrodzenie A. A. zostało w umowie o pracę określone w wysokości 2.300 zł brutto, co przy poziomie składki płaconej przez pracodawcę stanowi koszt zatrudnienia pracownika rzędu 2.800 zł. Biorąc pod uwagę możliwość uwzględnienia wynagrodzenia w kosztach działalności i odliczając podatek 19%, realny koszt zatrudnienia pracownika przy wynagrodzeniu 2.300 zł brutto to kwota 2.240 zł, tymczasem

dochody miesięczne z prowadzonej działalności gospodarczej J. O. nie pozwalały na ponoszenie takich kosztów. Przychód za styczeń 2013r. wyniósł 890 zł, za luty 60 zł, za marzec 240 zł, za kwiecień 420 złotych, za maj 1.250 zł, za czerwiec 4.160 zł, za lipiec 1.800 zł, za sierpień 760 zł, za wrzesień 330 zł. Wyłącznie w jednym miesiącu przychód pozwalał na zatrudnienie pracownika za wynagrodzeniem ustalonym przez strony, a zatrudniając osobę na czas nieokreślony pracodawca uwzględnia średnią dochodów z dłuższego okresu. Taka średnia w przypadku J. O. nie pozwalała na zatrudnienie pracownika, dochody nie wystarczały nawet na minimalne wynagrodzenie. Zdaniem skarżącego, brak jest również w sprawie miarodajnych dowodów na wykonywanie pracy w postaci: dokumentów, zeznań klientów - poza jednym świadkiem, z zeznań którego nie wynika w jakim charakterze wykonywała czynności A. A.. Ważniejsze od zeznań takiego świadka są okoliczności obiektywne, a więc brak finansowych możliwości zatrudnienia pracownika.

W odpowiedziach na apelację płatnik składek i ubezpieczona wniosły o oddalenie apelacji podnosząc, że jest ona bezzasadna i niestaranna, gdyż myli się w niej nazwiska stron i kładzie nacisk na stronę finansową, gdy tymczasem płatnik dokonywał inwestycji także z innych źródeł finansowych, a wynagrodzenie 2.300 zł brutto, czyli około 1.700 zł netto, nie jest kwotą wygórowaną na stanowisku asystenta fotografa, nadto obecnie obowiązki ubezpieczonej wykonuje stażysta K. K., załączono umowę o staż zawartą w dniu 31 marca 2014r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja podlega oddaleniu.

Analiza całokształtu materiału dowodowego sprawy wskazuje, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny, a zatem zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. jest bezpodstawny. Sąd Apelacyjny traktuje ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji jako własne i znajdujące odzwierciedlenie w materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Zgodnie z wolą ustawodawcy, objęcie ubezpieczeniem zarówno obowiązkowym, jak i dobrowolnym nastąpić może tylko wówczas, gdy osoba zgłaszana do ubezpieczeń spełnia określone warunki. Osoby posiadające tytuł do obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, do obowiązkowego lub dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, a także ubezpieczenia wypadkowego, wskazane zostały w art. 6 ust. 1, art. 11 ust. 1 i 2 oraz art. 12 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2013r., poz. 1442 ze zm.). Z regulacji tych wynika, że pracownicy podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu. Ubezpieczenie pracownicze powstaje ex lege z chwilą nawiązania stosunku pracy, a wygasa z dniem jego ustania - art. 13 pkt 1 ustawy. Zgłoszenie do ubezpieczenia odnosi jednak swój cel tylko wtedy, gdy osoba zgłoszona jest pracownikiem, a więc gdy skutecznie nawiązany został stosunek pracy.

Za ugruntowany w judykaturze i doktrynie uznać należy pogląd, że nie podlega pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu osoba, która zawarła umowę o pracę dla pozorów, a więc w sytuacji, gdy przy składaniu oświadczeń woli obie strony miały świadomość, że osoba ta, określona w umowie jako pracownik, nie będzie świadczyć pracy, a druga strona, określona w umowie jako pracodawca, nie będzie z tej pracy korzystać. Pozorność umowy wzajemnej występuje wówczas, gdy strony umowy, składając oświadczenia woli nie zamierzają osiągnąć skutków, jakie prawo wiąże z wykonywaniem tej umowy. Przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem (art. 22 § 1 k.p.). O tym, czy strony istotnie nawiązały umowę o pracę nie decyduje formalne zawarcie (podpisanie) umowy nazwanej umową o pracę, lecz faktyczne i rzeczywiste realizowanie na jej podstawie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy. Tym samym, w odniesieniu do umowy o pracę pozorność polega na tym, że strony nie zamierzają osiągnąć skutków wynikających z tej umowy, a określonych w art. 22 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2008r., (...) UK 223/07, LEX nr 442836, z dnia 5 października 2006r., (...) UK 120/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 294, M.Raczkowski „Pozorność w umownych stosunkach pracy” Lexis-Nexis, W-wa 2010, s.200-202).

Sąd Okręgowy, prowadząc w niniejszej sprawie postępowanie dowodowe zmierzał do dokonania ustaleń, czy istotnie A. A. wykonywała pracę oznaczoną w umowie o pracę. Skoro bowiem, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej, ubezpieczeniom społecznym podlegają pracownicy, a za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, to koniecznym warunkiem objęcia ubezpieczeniami jest rzeczywiste istnienie tego stosunku prawnego. Dodać trzeba, że jeśli umowa o pracę jest nieważna z powodu wady oświadczenia woli pod postacią pozorności, to i sam stosunek pracy wówczas nie powstaje, natomiast o pozorności czynności prawnej wnioskować należy z całokształtu okoliczności danego przypadku. W toku procesu Sąd pierwszej instancji zapoznał dowody z dokumentów, przesłuchał świadka oraz strony stosunku pracy i zgromadzony materiał poddał ocenie w myśl reguł przewidzianych w art. 233 § 1 k.p.c. Wbrew twierdzeniom apelującego, nie zachodzi dysharmonia pomiędzy dowodami zgromadzonymi w sprawie a konkluzją do jakiej doszedł Sąd na podstawie zebranego materiału. Apelujący nie wykazał aby przyjęta przez Sąd pierwszej instancji ocena zgromadzonych dowodów była sprzeczna z zasadami logicznego rozumowania, doświadczeniem życiowym lub z innych względów naruszała dyspozycję art. 233 § 1 k.p.c. Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z utrwalonym w teorii i praktyce orzeczniczej stanowiskiem, jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, to taka ocena dowodów nie narusza zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c., choćby dowiedzione zostało, że z tego samego materiału dałoby się wysnuć równie logiczne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego wnioski odmienne. Ocena dowodów należy bowiem do sądu pierwszej instancji i w zasadzie nie ulega kontroli odwoławczej, jeżeli jest zgodna z okolicznościami sprawy i nie wykazuje błędu logicznego w rozumowaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002r., sygn. akt IV CKN 1316/00, LEX nr 80273, z dnia 14 stycznia 2000r., sygn. akt (...) CKN 1169/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 139, z dnia 16 maja 2000r., sygn. akt IV CKN 1097/00, LEX nr 52624). Skarżący, powołując się na brak materiału dowodowego w postaci zeznań innych jeszcze świadków, którzy potwierdziliby wykonywanie pracy przez odwołującą się nie zdołał podważyć wniosków, jakie wyprowadził Sąd pierwszej instancji z treści przeprowadzonych w sprawie dowodów z dokumentów jak i tzw. osobowych źródeł dowodowych. Ze wskazanego materiału procesowego logicznie wynika, że A. A. w dniu 1 czerwca 2013r. zawarła umowę o pracę z J. O. i umowa ta była realizowana. Ubezpieczona wykonywała zdjęcia w zakładzie, w dniu 21 czerwca 2013r., działając z upoważnienia płatnika zawarła umowę o świadczenie usług na rzecz (...) A. S., umowa ta jest realizowana. J. O. utrzymuje się z emerytury, przed otwarciem firmy fotograficzno-filmowej pracowała w Wytwórni (...) w Ł., zakład fotograficzny jest mały i obecnie przynosi niewielkie dochody. Właścicielka chce jednak zająć się realizacją filmów romskich, pomoc w zakładzie była jej potrzebna, poszukiwała stażysty, ostatecznie zdecydowała się zatrudnić córkę, która pozostawała bez pracy, gdyż znała jej umiejętności i w przyszłości chce córcę przekazać ten zakład. Nie są zatem uzasadnione twierdzenia apelującego, że o pozorności umowy o pracę świadczy okoliczność, iż Sąd nie uwzględnił, że w ogłoszeniu o poszukiwaniu pracownika J. O. zawarła wymóg posiadania doświadczenia w zawodzie, a zatrudniła A. A. nie posiadającą takiego doświadczenia, skoro ubezpieczona, będąc córką fotografa, posiadała umiejętności wymagane od asystenta fotografa.

W stanie faktycznym sprawy nie jest także uzasadniony zarzut obrazy prawa materialnego. Przede wszystkim zauważyć należy jego juremerytoryczną niespójność, gdyż apelujący zarzucił obrazę art. 58 k.c. przez nieprzyjęcie pozorności umowy o pracę, choć przepis ten reguluje nieważność czynności sprzecznej z ustawą lub mającej na celu obejście ustawy, zaś wadę oświadczenia woli pod postacią pozorności przewiduje art. 83 k.c. Jak wskazano wyżej, o pozorności danej umowy decydują okoliczności wskazane w art. 83 § 1 k.c., które występować muszą w czasie składania przez strony oświadczeń woli. W judykaturze przyjmuje się, iż wady oświadczenia woli dotyczące umowy o pracę, nawet powodujące nieważność, nie skutkują w sferze prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. W tych stosunkach prawną doniosłość ma jedynie fikcyjne (pozorne) zawarcie umowy, czyli takie, które nie wiąże się ze świadczeniem pracy, a dokonanie zgłoszenia do ubezpieczenia następuje pod pozorem zatrudnienia. Jeżeli zatem po zawarciu umowy o pracę pracownik podjął pracę i ją wykonywał, a pracodawca świadczenie to przyjmował, to z zasady nie można mówić o pozorności złożonych oświadczeń woli przy zawarciu umowy o pracę.

Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że ubezpieczona jako pracownik wykonywała swe umówione obowiązki, a J. O. jako pracodawca świadczoną pracę przyjmowała. Praca odbywała się pod kierownictwem pracodawcy i w miejscu przez niego wskazanym. J. O. znała umiejętności i przydatność do pracy A. A.. Wbrew twierdzeniom apelującego, wysokości wynagrodzenia ubezpieczonej nie ustalono na poziomie wygórowanym, co

dodatkowo wskazuje na brak zamiaru uzyskania odpowiednio wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego pod pozorem zatrudnienia. Zważyć przy tym należy, iż dochody z działalności gospodarczej nie oddają pełnych możliwości płatniczych odwołującej się, która pobiera także emeryturę. W tych wszystkich okolicznościach, powiązanych w logiczną całość, broni się stanowisko Sądu pierwszej instancji, że organ rentowy nie wykazał pozorności umowy o pracę. Apelacja, poza głównym zarzutem ustalenia wynagrodzenia w wysokości nie mającej pokrycia w dochodach firmy, przedstawia jedynie własną, polemyczną ocenę materiału dowodowego, która z uwagi na prawidłowe ustalenia Sądu Okręgowego i mieszając się w granicach art. 233 § 1 k.p.c. ocenę zgromadzonego materiału nie może stanowić podstawy do podważenia rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji. Dodać należy, że przedmiotowa umowa o pracę, której pozorności nie wykazano, nie może być uznana za zmierzającą do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p.), gdyż chęć uzyskania uprawnień wynikających z ubezpieczenia społecznego nie jest celem zakazanym przez ustawę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 35). Słusznie stwierdził Sąd Okręgowy, że samo zawarcie umowy o pracę w okresie ciąży, nawet gdyby głównym motywem było uzyskanie zasiłku macierzyńskiego nie jest naganne, ani tym bardziej sprzeczne z prawem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2006r, III UK 156/05, LEX nr 272549). Trudno bowiem przyjąć, że dążenie do uzyskania, przez zawarcie umowy o pracę, ochrony gwarantowanej pracowniczym ubezpieczeniem społecznym może być uznane za zmierzające do dokonania czynności sprzecznej z prawem albo mającej na celu obejście prawa. Przeciwnie, jest to postępowanie rozsądne i uzasadnione zarówno z osobistego, jak i społecznego punktu widzenia. Istotne jest tylko, czy w związku z zawarciem umowy o pracę zobowiązania z niej wynikające były wykonywane, a konkretnie czy pracownik podjął pracę i ją wykonywał, a pracodawca świadczenie to przyjmował (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2001r., II UKN 258/00, OSNP 2002 nr 21, poz. 527, z dnia 5 października 2005r., (...) UK 32/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 249).

W świetle ustalonych faktów, wskazujących na realność łączącej strony umowy o pracę w rozumieniu art. 22 § 1 k.p., nie ma materialnych, jak i procesowych podstaw do stwierdzenia, że sporna umowa w zakresie ustalonego w niej wynagrodzenia za pracę była sprzeczna prawem lub zasadami współzycia społecznego. Należy wskazać, że w ramach art. 41 ust. 12 i 13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do kontroli wynagrodzenia za pracę zarówno w zakresie zgodności z prawem, jak i zasadami współzycia społecznego. Podstawy do kontroli wysokości wynagrodzenia, będącego podstawą wymiaru składki dostarcza mu także art. 86 ust. 2 ustawy. Mimo to, co wynika z treści będącej w sporze decyzji, Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie przeprowadził analizy ustalonego dla odwołującej się wynagrodzenia przy zastosowaniu wskazanych kryteriów, a w postępowaniu odwoławczym organ rentowy kwestionował jedynie istnienie tytułu ubezpieczenia. W tej sytuacji nie ma uzasadnienia żądanie apelującego dokonania modyfikacji rozstrzygnięcia w zakresie wysokości przyznanego ubezpieczonej wynagrodzenia, z uwagi na zakres orzekania wyznaczony treścią decyzji z 17 października 2013r.

Dochodząc do powyższych konstatacji Sąd Apelacyjny bezzasadną apelację organu rentowego oddalił, z mocy art. 385 k.p.c.

Przewodniczący: Sędziowie: